

Omelchenko M.S. To a problem of correction of communicative activity of children with intellectual disabilities of primary school age.

This article is devoted to the correction of communicative activity of children with intellectual disabilities of primary school age.

Author conducts a brief analysis of the study of the question of formation of communicative skills of children in general psychology and correctional pedagogical psychology proves its relevance, presents the results of an experimental study conducted in order to study characteristics of communicative activity of students of junior classes with intellectual disabilities: finding the level of formation of culture of communication skills; study the degree of initiative in communication; study skills verbally solve problematic situations.

On the basis of the characteristics of the subjects in the article offered methodical recommendations correction of communicative activity of this category of children: need to study the personality of the child in the classroom and during extracurricular time; the widespread use of different types of visibility; creation by adults of different situations that could provoke the appearance of speech and activated dialogical speech of children; correction of phonetic-phonemic speech of the schoolchildren; education adequate responses to various social phenomena and events; correctional work on the emotional coloration of speech.

The author indicates the features of use of the recommendations, in correctional and educational process, and also determines the direction of further development of the problem of correction of communicative activity of children with intellectual disabilities of primary school age.

Keywords: children with intellectual disabilities of primary school age, communication activities, communication skills, correction, methodological recommendations.

Стаття надійшла до редакції 28.02.2016 р.

Статтю прийнято до друку 05.03.2016 р.

Рецензент: д.п.н. Мамічева О.В.

УДК: 376-053.4-056.264:159.942

**ОСОБЛИВОСТІ ДІАГНОСТИКИ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
ІЗ МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ**

Пилипенко О. М., pilipenkoolesya@mail.ru

Сучасною тенденцією розвитку психологічної науки є активізація досліджень, присвячених становленню особистості, соціальної ситуації розвитку індивіда, ефективності його діяльності. Особливого значення означена проблема набуває стосовно дітей, для ефективної соціалізації яких необхідні вміння, що забезпечують продуктивність провідної діяльності, спілкування з оточуючими, пізнавальний розвиток. Одним з найголовніших чинників, що забезпечують означені процеси є сформований на достатньому рівні емоційний інтелект.

У період шкільного навчання, коли вимоги щодо індивіда стосуються як навчання, так і спілкування з оточуючими, становлення соціометричного статусу в колективі, проблема становлення емоційного інтелекту набуває особливого значення. Але найбільшої актуальності набуває проблема вивчення емоційного інтелекту у дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку, оскільки мовленнєва патологія перешкоджає повноцінному спілкуванню цих дітей і опанування

соціальними, емоційними еталонами поведінки зокрема.

Результати психологічних досліджень емоційної сфери дітей з мовленнєвими порушеннями представлено в роботах Л.Волкової, С.Дмитрієвої, Р.Мартинової, В.Селіверстова, О.Тихонової, І.Чистоградової, Л.Шипіціної, в яких автори відзначають недостатню самостійність, домінування негативних почуттів, підвищену схильність до стресових станів у дітей з різними варіантами мовленнєвих відхилень.

Найбільш дослідженим, вважається, емоційно-психічний розвиток у дітей із заїканням. В окресленому напрямі здійснювали дослідження Л.Белякова, Н.Власова, Г.Волкова, В.Ковшиков, В.Селіверстов, Н.Чевельова тощо. Типовою психічною ознакою заїкання є страх перед мовленням (логофобія), який впливає на характер дітей в цілому, що проявляється у пасивності, байдужості, неувважності, невпевненості, замкнутості, сором'язливості, спостерігається тривожно-недовірливий характер, підозрілість, фобічні стани, схильність

до депресій, пасивно-захисні і захисно-агресивні реакції на дефект, підвищена збудливість, роздратованість, швидка втомлюваність, рухова розгальмованість, плаксивість, упертість.

Дослідження емоційної сфери дітей із загальним недорозвитком мовлення (С.Дмитрієва, І.Ковязіна, Є.Тихонова) засвідчили такі особливості емоцій як: лабільність, нестійкість, інфантильність. Часто у цих дітей домінує поганий настрій, вони плаксиві, капризні, бурхливо реагують на прохання, роздратовані, нерівноважені.

С.Дмитрієва зазначає, що в колективі дітей з мовленнєвими порушеннями дитина стає популярною в тому випадку, якщо володіє соціальними еталонами, покладеними в основі її поведінки, якщо вона має високий рівень знань і умінь для налагодження спілкування з однолітками, організації цікавої гри, а також якщо вона володіє певними якостями особистості, наприклад – відкритістю, доброзичливістю, спрямованістю на спілкування.

Результати дослідження І.Ковязіної засвідчують якісні відмінності у розвитку емоційної сфери дітей із ЗНМ: рівень їх емоційного слуху вище, ніж у НМР; у них частіше, ніж у здорових дітей, спостерігається негативне ставлення до життя, психологічний або фізіологічний стрес, несформованість особистісного захисту від негативу, відсутність позитивного сприйняття навколишнього світу.

І.Мартиненко відмічає, що емоційна сфера дітей з порушеннями мовлення розвивається менш гармонійно, у порівнянні з дітьми з нормальним розвитком. Вона вказує на низьку емоційну чуйність дітей цієї категорії. Дослідниця наголошує на високій значущості емоційної чуйності, емпатії для розвитку людських взаємин і ефективного спілкування, особистісного благополуччя, і вважає, що розвиток емпатії є однією з ключових умов успішного спілкування дітей з системними порушеннями мовлення. [5]

Великий вплив на особистісний розвиток учня молодшої школи, мають емоції, які формуються разом зі всіма психічними процесами, і тому порушення мовлення відповідно досліджень вчених (В.Шкловського, В.Селіверстова, Л.Зайцева, О.Орлової,

Г.Волкової, Е.Медведева та ін.) можуть сильно впливати на емоційний стан дитини.

Враховуючи висновки досліджень ми припустили, що у дітей молодшого шкільного віку із порушеннями мовленнєвого розвитку емоційний інтелект сформований недостатньо і має своєрідні особливості.

Для перевірки гіпотези було проведено дослідження, метою якого ми визначили: вивчення особливостей емоційного інтелекту дітей молодшого шкільного віку з порушеннями мовленнєвого розвитку.

У процесі дослідження ми керуємось таким визначенням емоційного інтелекту – це сукупність ментальних здібностей, що забезпечують усвідомлення, розуміння власних емоцій та емоцій оточуючих, а також їх регулювання. Тому в процесі експериментального вивчення увагу спрямовано на такі **складові емоційного інтелекту**: сприймання емоцій (когнітивні здібності, що забезпечують впізнавання емоцій, точність переробки емоційної інформації); використання емоцій (сформованість уявлень про емоції як про джерело інформації про себе самого і про інших людей); розуміння значення емоцій, їх взаємозв'язку і вземовпливу; емоційна регуляція (здатність викликати, долати емоційні стани і виходити з них, регулювати власні емоції).

Враховуючи вищесказане, було виділено наступні завдання дослідження: *з'ясувати* особливості розуміння і усвідомлення дітьми з порушеннями мовленнєвого розвитку молодшого шкільного віку емоційних станів інших людей і своїх власних; *виявити* особливості емпатії у дітей означеної категорії; *з'ясувати* провідні засоби вираження емоцій у дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку молодшого шкільного віку; *дослідити* стан емоційної регуляції молодших школярів досліджуваної категорії; *визначити* рівні сформованості емоційного інтелекту дітей молодшого шкільного віку з порушеннями мовленнєвого розвитку.

Експериментальне вивчення емоційного інтелекту дітей молодшого шкільного віку з порушеннями мовленнєвого розвитку було здійснено з урахуванням загальноприйнятих у спеціальній психології *принципів*, а саме: системного підходу, структурно-динамічного,

комплексного вивчення, індивідуального підходу, врахування потенційних можливостей дитини, детермінізму.

Констатувальне дослідження здійснювалося поетапно.

I етап мав на меті: з'ясувати стан сформованості здатності розпізнавати і розуміти емоційні стани іншого, визначити рівень розвитку емпатії, виявити види емпатичних реакцій; з'ясувати стан сформованості здатності до вираження

емоційних станів, використання емоцій, визначити провідні засоби вираження емоцій.

II етап був спрямований на дослідження стану емоційної регуляції молодших школярів досліджуваної категорії, вивчення здатності відчувати власний настрій та іншої людини, визначення емоційного фону, його стійкості і чинників, що його зумовлюють, визначення емоційного портрету молодшого школяра з порушенням мовленнєвого розвитку.

Констатувальне дослідження було здійснено за допомогою таких діагностичних методик: «Розуміння емоційних станів» Г.Урунтаєвої, Ю.Афонькіної, «Незакінчені оповідання» Т.Гаврилової, «Вивчення емоційних проявів дітей» та «Як ти відчуваєшся?» А.Кошелевої, проективну методику «Малюнок людини» К.Маховера, спостереження тощо.

Розглянемо їх зміст детальніше.

Основною метою діагностичної методики «**Розуміння емоційних станів**» було вивчення здатності до розуміння і усвідомлення дітьми власних емоційних станів та інших людей, і засобів їх вираження. Для цього було використано картинки і фотографії із зображенням дітей і дорослих, на яких яскраво виражені емоційні стани, а також схематичні зображення емоцій. Процедура проведення передбачала дві індивідуальні серії з кожною дитиною.

У першій серії дитині пропонувалося розглянути схематичні зображення людських емоцій (радості, смутку, страху, гніву, подиву); спробувати зобразити емоцію за кожною схемою на своєму обличчі, потім назвати відповідне почуття і пояснити за якими ознаками дитина його впізнала. Таку ж роботу було проведено і в другій серії, дитині пропонувалося розглянути картинки, фотографії із зображенням емоцій облич та аналогічно попередньому завданню, назвати їх.

Перед проведенням дослідження було проведено актуалізуючу бесіду за такими запитаннями: Що ти любиш? Що ти не любиш? Коли тобі весело? Що ти робиш, коли тобі весело? Коли тобі сумно? Що ти робиш, коли тобі сумно? Коли тобі страшно? Що ти робиш, коли тобі страшно? Коли ти злишся? Що ти робиш, коли злишся? Коли ти дивуєшся?

Підраховують число вірних відповідей окремо по кожній серії і по кожній картинці виявляють, чи доступне дітям розуміння емоційних станів, на які ознаки вони спираються, які краще розуміють.

Чим більше визначила емоцій дитина, тим вище її емоційна «розумність» і чутливість.

Діагностична методика «Незакінчені оповідання» мала на меті визначення провідних емпатичних реакцій у дітей, виявлення стану емпатії. Необхідним матеріалом були незавершені розповіді, після читання яких передбачалась бесіда. Наприклад, ситуація 1:

1) Хлопчик мріяв завести собаку. Одного разу знайомі привели свою собаку і попросили доглянути за нею, поки вони будуть у від'їзді. Хлопчик дуже прив'язався до собаки, полюбив її. Він її годував, водив гуляти, доглядав за нею. Але собака дуже сумувала за своїми господарями, дуже чекала їх повернення. Через деякий час знайомі повернулися і сказали, що хлопчик сам повинен вирішити, повернути собаку або залишити її собі. Як вчинить хлопчик? Чому?

У відповідності зі змістом відповідей дитини, було зроблено висновок про сформованість у неї емпатії, її виду (гуманістичний чи егоцентричний).

На уточнення засобів вираження емоцій, особливостей їх використання дітьми з мовленнєвими порушеннями була спрямована методика «**Вивчення емоційних проявів дітей**».

У процесі дослідження експериментатор описує знайомі і зрозумілі ситуації і пропонує дитині (в індивідуальному обстеженні) її розіграти емоційні стани героїв (наприклад: хвора мама лежить в ліжку, старша донька приводить брата). Завдання – показати сумне обличчя мами, капризного хлопчика і співчутливе обличчя дівчинки.

Якщо діти недостатньо виразно або неправильно зображують почуття і емоції персонажів, експериментатор знову описує ситуації і детально розповідає, що відчуває кожен з персонажів.

За результатами виконання завдань методики аналізувалися засоби вираження емоційні станів героїв у сценах. На основі цього був зроблений висновок про виразність і багатство експресивно-мімічних засобів і про розвиненість вміння співпереживати іншим людям.

За допомогою методики «**Як ти відчуваєшся?**» було заплановано виявлення здатності відчувати свій настрій та настрої іншої людини. Досягнення мети дозволить уточнити стан сформованості здатності до сприймання, розуміння та регулювання емоційних станів.

Проведення дослідження передбачало виконання завдань по колу в два етапи. Дослідження за методикою проводилось з групою дітей.

На першому етапі дітям пропонується розповісти всім про свій настрій: його можна описати, порівняти з кольором, продемонструвати (показати його в русі) – все залежить від фантазії та бажання дитини.

На другому етапі кожна дитина уважно дивиться на свого сусіда зліва і намагається здогадатися, як той себе відчуває, розповідає про це.

Дитина, стан якого описується, слухає і потім погоджується зі сказаним або не погоджується, доповнює. Обробка здійснювалась за результатами проведення двох етапів. На першому дитина описує свій настрій, другому описує настрої товариша.

Проективна методика «Малюнок людини» дозволила уточнити дані про такі особистісні характеристики: уявлення про себе, комунікабельність, тривожність, агресивність, міжособистісні відносини, статево-рольову ідентичність, патологію розвитку, стан інтелекту.

Процедура проведення тесту передбачала індивідуальне двох етапне проведення і полягала в тому, що дитині пропонували намалювати людину, якомога краще. Якщо у відповідь дитина намалювала людину частково, щось на кшталт бюста або у вигляді карикатури, мультиплікаційного героя, абстрактного зображення, дитину просили взяти інший аркуш паперу і намалювати людину ще раз, тепер в повний зріст, цілком: з головою, тулубом, руками і ногами.

Протягом всього процесу малювання велось спостереження за дитиною (як вона поставилась до завдання, чи висловлювала опір або різку відмову, чи задавала додаткові питання і як багато, чи висловлювала гостру потребу в подальших вказівках – заявляв про це прямо чи це виражалось в його поведінці, чи дитина сміливо приступила до виконання).

Наступний етап проведення методики була – **бесіда**, у процесі якої було з'ясовано всі неясні моменти, почуття і переживання дитини, уточнено інформацію щодо її емоційного стану. Для актуалізації почуттів було використано такі питання: Хто ця людина? Де вона живе? Чи є у неї друзі? Чим вона займається? Добра вона чи зла? На кого вона дивиться? Хто дивиться на неї? Чи знайома тобі ця людина? Про що вона думає? Що вона відчуває? Вона тобі подобається? Що найбільше хоче ця людина? і т. д.

Обробка та інтерпретація результатів за цією методикою в авторському варіанті досить широка. Ми зупинились на тих показниках, які відповідали предмету нашого дослідження, тобто тих – що характеризують показники емоційного інтелекту, а саме: розмір і розташування, вираз обличчя, руки, плечі, спосіб малювання, наявність додаткових деталей у персонажа.

Методика оцінювання актуального психоемоційного стану дитини була використана з метою є визначення актуального настрою дитини, як показника емоційного стану, його стійкості.

У відповідності з метою дітям було запропоновано ранжувати картки восьми кольорів за М.Люшером від найприємнішого до найменш приємного. Процедура повторювалась два дні підряд (двічі).

Обладнання: 8 кольорових карток з відповідними кольорами: 1 – синій, 2 – зелений; 3 – червоний; 4 – жовтий; 5 – фіолетовий; 6 – коричневий; 7 – чорний; 0 – сірий.

За інструкцією: «Обери, будь ласка, ту картку, колір якої тобі подобається зараз найбільше. Молодець! Тепер подивись на ті, що залишилися і обери ще одну картку, що сподобалась». Процедура повторюється доти, поки дитина не проранжує всі вісім кольорів.

Показником ступеню емоційного дискомфорту є сумарне відхилення від аутогенної норми (СО), тобто стану абсолютного спокою. СО розташовується в діапазоні 0-32, де 32 відповідає максимальному напруженню. Чим менше показник СО, тим ближче стан дитини до еталону нервово-психічного благополуччя.

Спостереження

За допомогою цілеспрямованого спостереження було уточнено дані про:

особливості актуального емоційного стану, емоційного фону і настрою дитини, його стійкість; типові форми і засоби вираження емоцій в колективі; причини змін настрою та емоційних станів у дітей в колективній діяльності.

Спостереження було проведено упродовж трьох днів під час уроків, перерв, прогулянки. Всі дані було зафіксовано відповідно до вихідних критеріїв, які деталізовано відображали емоційні стани, їх стійкість, ситуативність, форми вираження в різних ситуаціях у молодших школярів з мовленнєвими порушеннями. Аналіз даних, отриманих шляхом спостереження дозволив доповнити попередні висновки про стан складових емоційного інтелекту у дітей молодшого шкільного віку з ПМР і розширити підстави для його групуванню за рівнями.

Узагальнення результатів виконання всіх завдань констатувального дослідження дало змогу оцінити стан сформованості базових складових емоційного інтелекту дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку молодшого шкільного віку та виділити його рівні: високий, достатній, середній і низький рівень.

Описана методика діагностики емоційного інтелекту у дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку молодшого шкільного

віку дозволить всебічно і комплексно проаналізувати різні аспекти емоційної сфери та її регулювання у цих дітей. На нашу думку, вивчення емоційного інтелекту за цією методикою дозволить виявити не тільки його особливості, пов'язані з мовленнєвими порушеннями, а й уточнити стан сформованості тих базових здатностей, що утворюють особистісну сферу в цілому.

Література

1. Венгер А.С. Психологические рисуночные тесты: Иллюстрированное руководство. – М.: Владос-Пресс, 2003. – 10-19 с.
2. Третяк О.П. Виховання ціннісного ставлення до людини у молодших школярів. Частина I. – Х.: Вид. група «Основа», 2013 – с 32-37.
3. Урунтаева Г.А., Афонькина Ю.А. Практикум по детской психологии: Пособие для студентов педагогических институтов, учащихся педагогических училищ и колледжей, воспитателей детского сада / Под ред. Г.А. Урунтаевой – Владос, 1995. – 291 с.
4. Калягин В.А., Овчинникова Т.С. Энциклопедия методов психолого-педагогической диагностики лиц с нарушениями речи / В.А. Калягин, Т.С. Овчинникова – СПб.: КАРО, 2004. – 432 с.
5. Мартиненко І.В. Теоретико-методологічні засади експериментального дослідження комунікативної діяльності дітей старшого дошкільного віку з системними порушеннями мовлення // Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки). Збірник наукових праць / за ред. В.М. Синьова, О.В. Гаврилова. – Вип. V. В 2-х т., том 2. – Кам'янець-Подільський: ПП Медобори – 2006, 2015. – С. 198 – 208.
6. Семаго М.М., Семаго Н.Я. Организация и содержание деятельности специального психолога / М.М. Семаго, Н.Я. Семаго. – М.: АРКТИ, 2005. – 336 с.
7. Шаповал И.А. Методы изучения и диагностики отклоняющегося развития: Учебное пособие.– М.: ТЦ Сфера, 2005. – 320с.

References

1. Venher A.S. Psykhohycheskye rysunochnye testy: Yllyustrirovannoe rukovodstvo. – M.: Vlados-Press, 2003. – 10-19 s.
2. Tretyak O.P. Vykhovannya tsinnisnoho stavlennya do lyudyny u molodshykh shkolyariv. Chastyna I. – Kh.: Vyd. hrupa «Osнова», 2013 – s 32-37.
3. Uruntaeva H.A., Afon'kina Yu.A. Praktikum po det'skoy psykholohyy: Posobyе dlya studentov pedahohycheskykh ynstytutov, uchashchyksya pedahohycheskykh uchylshch y kolledzhey, vospytateley det'skoho sada / Pod red. H.A. Uruntaevoy – Vlados, 1995. – 291 s.
4. Kalyahyn V.A., Ovchynnykova T.S. Энтсыклопедыя методов psykholohopedahohycheskoy dyahnostyky lyts s narushenyamy rechy / V.A. Kalyahyn, T.S. Ovchynnykova – SPb.: KARO, 2004. – 432 с.
5. Martynenko I.V. Teoretyko-metodolohichni zasady eksperymentalnoho doslidzhennia komunikativnoi diialnosti ditei starshoho doshkilnoho viku z systemnymy porushenniamy movlennia // Aktualni pytannia korektsiinoi osvity (pedahohichni nauky). Zbirnyk naukovykh prats / za red. V. M. Synova, O. V. Havrylova. – Vyp. V. V 2-kh t., tom 2. – Kam'ianets-Podil'skyi: PP Medobory – 2006, 2015. – S. 198 –208.
6. Semaho M.M., Semaho N.Ya. Orhanyzatsyya y soderzhanye deyatel'nosti spetsyal'noho psykholoha / M.M. Semaho, N.Ya. Semaho. – M.: ARKTY, 2005. – 336 s.
7. Shapoval Y.A. Metody yzuchenyya y dyahnostyky otklonyayushchegosya razvytyya: Uchebnoe posobyе.– M.: TTs Sfera, 2005. – 320s.

Пилипенко О.М. Особливості діагностики емоційного інтелекту молодших школярів із мовленнєвими порушеннями.

Стаття присвячена обґрунтуванню та висвітленню змісту діагностичної методики дослідження особливостей емоційного інтелекту дітей молодшого шкільного віку з порушеннями мовленнєвого розвитку. Матеріал статті ґрунтується на детальному аналізі усієї складової емоційного інтелекту, а саме: когнітивних здібностей, що забезпечують впізнавання емоцій, точність переробки емоційної інформації; сформованості уявлень про емоції як про джерело інформації; розуміння значень емоцій; емоційної регуляції.

Автором проведений детальний аналіз сучасних діагностичних методик, спрямованих на вивчення стану сформованості здатності розпізнавати і розуміти емоційні стани іншої людини, визначати рівень розвитку емпатії, виявляти види емпатичних реакцій; стани сформованості здатності до вираження емоційних станів, використання емоцій, дослідження стану емоційної регуляції, визначення емоційного фону, його стійкості і чинників, що його зумовлюють, визначення емоційного портрету молодшого школяра досліджуваної категорії.

Акцентується увага на тому, що обстеження має проводитись з урахуванням загальноприйнятих у спеціальній психології принципів, а саме: системного підходу, структурно-динамічного, комплексного вивчення, індивідуального підходу, врахування потенційних можливостей дитини, детермінізму.

У якості заключного доказу та узагальнення результатів виконання всіх завдань констатувального дослідження дало змогу оцінити стан сформованості базових складових емоційного інтелекту дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку молодшого шкільного віку та виділити його рівні: високий, достатній, середній і низький рівень.

Ключові слова: емоційний інтелект, емоційний стан, емпатія, діагностика емоційного інтелекту, діти з мовленнєвими порушеннями.

Пилипенко О.Н. Особенности диагностики эмоционального интеллекта младших школьников с речевыми нарушениями.

Статья посвящена обоснованию и освещению содержания диагностической методики исследования особенностей эмоционального интеллекта детей младшего школьного возраста с нарушениями речевого развития. Материал статьи основывается на детальном анализе всей составляющей эмоционального интеллекта, а именно: когнитивных способностей, обеспечивающих узнавание эмоций, точность переработки эмоциональной информации; сформированности представлений об эмоциях как об источнике информации; пониманий значений эмоций; эмоциональной регуляции.

Автором проведен детальный анализ современных диагностических методик, направленных на изучение состояния сформированности способности распознавать и понимать эмоциональные состояния другого человека, определять уровень развития эмпатии, выявлять виды эмпатических реакций; состояния сформированности способности к выражению эмоциональных состояний, использование эмоций, исследование состояния эмоциональной регуляции, определение эмоционального фона, его устойчивости и факторов, его обуславливающих, определения эмоционального портрета младшего школьника исследуемой категории.

Акцентируется внимание на том, что обследование должно проводиться с учетом общепринятых в специальной психологии принципов, а именно: системного подхода, структурно-динамического, комплексного изучения, индивидуального подхода, учета потенциальных возможностей ребенка, детерминизма.

В качестве заключительного доказательства и обобщения результатов выполнения всех задач констатирующего исследования позволило оценить состояние сформированности базовых составляющих эмоционального интеллекта детей с нарушениями речевого развития младшего школьного возраста и выделить его уровни: высокий, достаточный, средний и низкий уровень.

Ключевые слова: эмоциональный интеллект, эмоциональное состояние, эмпатия, диагностика эмоционального интеллекта, дети с речевыми нарушениями.

Pylypenko O.N. The diagnosis of emotional intelligence of primary school children with speech disorders.

The article is devoted to the justification of the content and coverage of the diagnostic method of studying the features of emotional intelligence of children of primary school age with impaired speech development. Material article is based on a detailed analysis of all the component of emotional intelligence, namely cognitive skills that provide recognition of emotion, accurate processing of emotional information; formation of representations of emotions as a source of information; understandings of values and emotions; emotional regulation.

The author conducted a detailed analysis of current diagnostic techniques aimed at examining the state of formation of ability to recognize and understand the emotional state of another person, determine the level of empathy, identify types of empathic responses; conditions of formation of ability to express emotional states, using emotions, study of emotional regulation, determine the emotional background, its stability and the factors that cause it, determining emotional portrait primary school children studied categories.

Attention is drawn to the fact that a survey should be carried out taking into account the generally accepted principles of special psychology, namely: systematic approach, structural-dynamic, complex study, an individual approach, taking into account the potential of the child, determinism.

As a final proof and generalization of the results of all tasks ascertaining study allowed us to estimate the state of formation of the basic components of emotional intelligence of children with impaired speech development of younger school age, and highlight the levels: high, sufficient, medium and low.

Keywords: emotional intelligence, emotional state, empathy, emotional intelligence diagnostics, children with speech disorders.

Стаття надійшла до редакції 23.02.2016 р.

Статтю прийнято до друку 28.02.2016 р.

Рецензент: д.п.н., проф. Шеремет М.К.